

eugen franković

uoči uređenja trga republike

»Urediti« Trg Republike znači ukloniti s njega nered. Zatim unijeti novi red: opremiti ga za današnji život. S tim smo namjerama pristupili *uređenju* Trga Republike.

Što je nered na Trgu? Ponajprije zapuštenost, stanje nakon svih naših nemara. No ne samo to. Trg je podešen jučerašnjoj upotrebi, s kolnicima i pločnicima, s razlikom nivoa među njima, s rubnjacima, čak s ostacima pješačkih zebri. Danas je Trg Republike pješački prostor, glavni dio pješačke zone u centru, pa je takva njegova oprema ne samo nepotrebna nego i smeta. Trgu treba vratiti jedinstvo. Jedinstvo njegove površine. Jedinstvom Trg nudi svoju površinu različitim, mnogobrojnim zbivanjima onako kako ona prevladaju u trajno živom i promjenljivom scenariju urbane animacije glavnoga gradskog trga. Jedinstvenu površinu *pješačkog* kretanja (i zadržavanja!) na Trgu treba da prati rasvjeta orijentirana visinom, oblikovanjem rasvjetnih stupova i podešavanjem izvora svjetla pješaku, dakle čovjeku izravno, jer smo automobil, koji je nekada dominirao, uklonili.

Napokon, uređenjem obnavljamo staro vrelo Manduševac, prostorni i historijski valer velikog značenja. Uređenje zgrada na Trgu — uključivši lokale — urbanistički je problem utoliko da valja istaći dva zahtjeva: preferirati sadržaje koji služe što širem krugu građana (dakle ponovo kavanu u »Singer«!) i otvaranje javnoj upotrebi prvoga kata na Trgu (onako kako je u *Gradskoj kavani* i *Dubrovniku*, a kako nije u *Mosoru* i *Jugotours-Genexu*).

Time bi uređenje Trga Republike imalo biti završeno. Trg bi trebalo nadalje, uređen, samo održavati, što znači također opremiti za priredbe, svečanosti, skupove, natjecanja ili druga zbivanja. Uključivši ono svakodnevno i povremeno, kao što su cvijeće, štandovi, stolci ili suncobrani — kako prilike zahtijevaju, potrebe nameću a ukus nalazi.

Takav program uređenja Trga nije reduciran zbog nemajštine i skromnosti, nego sažet zbog ambicije da glavni zagrebački trg stekne suvremeno lice u skladu s njegovim povijesnim dostojanstvom. Ono se otkriva u činjenici da je Trg Republike neosporno glavni trg Zagreba, premda na njemu nema gradske vijećnice, ni katedrale, ni bilo koje osobito značajne zgrade. Čak je arhitektura Trga relativno skromna: većinu drugih zagrebačkih trgova u centru odlikuje vrednija arhitek-

tura. Pa ipak Trg Republike nadvisuje sve ostale zagrebačke trgove i druge javne prostore svojom izuzetnošću. Izuzetan je po tome što se u generičkom i strukturalnom pogledu nijedna druga točka zagrebačkoga gradskog tkiva ne može s njim ravnopravno usporediti. Na njemu se sijeku glavne historijske prometnice gradskog područja, koje su ujedno i glavni historijski ulazno-izlazni pravci, na njemu se zbiva stoljećima ekstramuralni, pa zato zajednički, život odvojenih dijelova grada, na njemu se odvija osobito vrijedna i za svih tih dugih stoljeća najperspektivnija trgovina stokom, konjima i predmetima od kože (zato *Harmica*, sijelo kraljevskoga poreznog činovnika!), pa sve to u davnoj prošlosti srednjovjekovnog Griča i Kaptola neprestano drži otvorene putove na kojima se Zagreb otisnuo u suvremeno doba. Trg Republike čvorni je prostor grada, težište njegove policentričnosti, vezni šav prošlosti, današnjice i budućnosti Zagreba. Tako je zbog toga što, umjesto ljepote, ugleda, istaknutog položaja ili nečega drugog što izdvaja jedan dio grada, Trg Republike odlikuje važnost neusporedive točke. Tako je i danas u izmijenjenoj situaciji silno povećanog grada. Trg Republike semantički je preponderantan. Zagrepčani to osjećaju i ne razmišljaju, ne poznavajući uzroke tom općem osjećaju.

Za urbanističkog planera važno je shvatiti razloge svemu tome i slijediti ih u planerskim postupcima. To znači planom uređenja osloboditi Trg od smetnji njegovoj jedinstvenosti, otvorenosti svakome, bilo kojem zbivanju, također onom nepoznatom budućem, svemu što ne sprečava drugo uza se ili sutradan.

Stoga je važna pažnja prema materijalu površine Trga. Najistaknutija tema treba da bude kultura obrade prirodne denivelacije površine Trga. Artikulacija tijekom odvodnje, napinjanje oblina terena, polaganja pokriva površine (kamenim pločama, keramičkim, kockama) nije samo pitanje umijeća kamenoklesarskog i taracerskog obrta nego i velika tema specifične invencije arhitektonskog projektiranja. Treba se nadati najboljem u ovom još nepredvidivom rezultatu.

Ono što treba odbiti pritisci su posebnih zahtjeva prema Trgu ma koliko se oni opravdavali nekom praktičnom prednošću. Ponajprije treba da to uvide oni koji zastupaju kućna gledišta tretirajući Trg kao svoje industrijsko dvorište ili pogonski krug. Razlozi protiv već su izloženi, oni su veliki i uočljivi kao čitav ovaj grad kojemu je Trg Republike glavni trg.